

**VYBRANÉ PROBLÉMY VZÁJOMNÝCH VZŤAHOV POSTSOVIETSKYCH
REPUBLÍK STREDNEJ ÁZIE A AFGANISTANU**

doc. Dr. Ľubomír Čech, CSc.

ABSTRAKT

Stredná Ázia pomerne dlho nebola stredobodom záujmu svetovej politiky. S koncom studenej vojny sa situácia začala meniť. Nielen v dôsledku samostatného vývoja piatich bývalých sovietskych republík a situácie v Afganistane došlo aj k zmene pohľadu na geopolitiku a geoekonomiku regiónu. V tzv. „novej veľkej hre“, ktorá sa v dôsledku nových a rýchlo sa meniacich skutočností vlastne ani poriadne nerozohrala, boli postsovietske republiky Strednej Ázie a Afganistan primárnym objektom záujmu. Udalosti z 11. 9. 2001 tento trend len zvýraznili. Nie vždy sa však v týchto súvislostiach dostatočne analyzovali vzťahy medzi samotnými účastníkmi v rámci regiónu. Preto tento článok ponúka pohľad na niektoré vybrané problémy vzájomných vzťahov postsovietskych republík Strednej Ázie a Afganistanu. Súčasne má ambíciu bližšie poukázať na zložitosti presadenia regionálneho prístupu k riešeniu problémov v širšom priestore Strednej Ázie, ktorý bez postsovietskych republík a Afganistanu nie je možný.

Kľúčové slová: geopolitika, regionálna bezpečnosť, drogy, militantný islam, prírodné zdroje, Severná distribučná sieť

ABSTRACT

For a long time, Central Asia was far away from the focus of global politics. At the end of the Cold War, the situation started to change. Due to independent development of five former Soviet republics, the situation in Afghanistan, and multiple other reasons, scientists and politicians changed their view of the geopolitics and geo-economy in the region. Post-soviet republics of Central Asia and Afghanistan became the central point of interest in the so-called “new big game” (a game that has never really started due to quickly changing conditions). The events of 9/11 have strengthened this trend. However, mutual relations of the participants within the region have not been sufficiently analyzed. This article offers a view at some selected problems of mutual relations of post-soviet republics of Central Asia and Afghanistan. At the same time, its ambition is to demonstrate the complexities of applying a regional approach towards problem-solving in wider context of Central Asia.

Key words: geopolitics, regional security, drugs, militant Islam, natural resources, Northern distribution network

JEL: F50, H79

ÚVOD

Analýzy viacerých expertov na oblasť Strednej Ázie poukazujú na to, že v súčasnosti tu dochádza k transformačnému procesu, ktorý výrazne zvyšuje jeho kľúčovú pozíciu v geopolitike eurázijskej oblasti. Z tohto dôvodu je zaujímavé pripomenúť klasické pravidlo historického vývoja, ktoré hovorí, že kto ovláda Afganistan, ovláda aj Strednú Áziu.

Štáty, ktoré bezprostredne susedia s Afganistanom, budú mať v utváraní jeho budúcnosti významnú úlohu. Zo šiestich štátov, ktoré s ním zdieľajú hranicu, to bude najmä

Irán a Pakistan, pričom nesmieme zabúdať ani na indický a čínsky vplyv v oblasti.¹ Táto štúdia však chce primárne poukázať na to, aké sú možnosti a medze postsovietskych republík na sever od afganských hraníc v rámci vzájomných vzťahov a s ohľadom na niektoré problémy, ktoré tieto vzťahy komplikujú.

Bezpečnosť všetkých piatich stredoázijských republík (Kazachstanu, Uzbekistanu, Turkménska, Tadžikistanu a Kirgizska) je oslabená obchodom s drogami pochádzajúcimi z produkcie ópia v Afganistane. Tento fakt podporil organizovaný zločin v celom regióne ako aj dynamický nárast problému drogovej závislosti a väčšieho množstva prípadov výskytu HIV/AIDS. V prípade Kirgizska a Tadžikistanu miera obchodovania s drogami vážne oslabil štát a vytvorila alternatívne štruktúry moci - konkrétne v častiach južného Kirgizska.

Na prvom mieste treba uviesť, že všetkých päť stredoázijských republík vníma svoju vlastnú existenciu v bezprostrednom prepojení na súčasný vývoj v Afganistane. Najväčšie obavy majú krajiny susediace priamo s Afganistanom (Tadžikistan, Turkménsko a Uzbekistan). Je ťažké jednoznačne povedať, že každý z týchto štátov chce, aby medzinárodná koalícia v Afganistane uspela. V tejto otázke dochádza k posunom. V každom prípade širšie národné záujmy určujú úroveň a druh národnej participácie, ktorá bola novovzniknutým republikám po rozpade ZSSR ponúknutá. Ústredným motivujúcim faktorom všetkých týchto nových štátov je prežiť. Zdanlivo podobné východiskové pozície po ich odtrhnutí zo zväzku ZSSR sa čoskoro začali prejavovať diverzifikovane – najmä v dôsledku zložitých súvislostí sociálnopolitickej, ekonomickej i bezpečnostnej reality.

Najmä posledná menovaná z pohľadu týchto štátov a susedstva vojnového Afganistanu predstavuje dve hlavné výzvy: pašovanie narkotík a v menšej miere islamský extrémizmus. Preto by sme mali reflektovať skutočnosť, že tieto krajiny nevnímajú vojnu v Afganistane tak, ako ju vníma USA, Rusko, Európa alebo Rada bezpečnosti OSN. V niektorých prípadoch záujmy týchto stredoázijských susedných štátov stoja v protiklade ku globálnym hráčom, snažiacim sa ovplyvniť budúcnosť Afganistanu. To, ako tieto krajiny vnímajú vojnu, ovplyvňuje aj hľadanie možností prístupu k benefitom, ktoré ponúkajú USA a niektoré západné krajiny za poskytnutie vojenských základní, dopravnej infraštruktúry pre logistiku nasadených vojsk v Afganistane a za širšie hospodárske ciele týkajúce sa exportu energií.

1 Kontroverzné a zložitú definovanie záujmov

Tri krajiny, ktoré hraničia s Afganistanom (Turkménsko, Uzbekistan a Tadžikistan), interpretujú vývoj v Afganistane prostredníctvom rôznych optík. Turkménsko bolo vždy najmenej znepokojené dianím v Afganistane a ku koncu 90-tych rokov minulého storočia dokonca vláda Saparmurada Nijazova narychlo uznala talibanský režim. Nijazov chcel exportovať plyn cez Afganistan a veril, že talibanský režim vytvorí stabilitu, ktorá to umožní. Kvôli dlhej a priepustnej hranici Turkménska s Afganistanom sa krajina snažila udržať dobré vzťahy s kmeňovými náčelníkmi v západnom Afganistane (kde Ismail Chan dominoval dokonca aj za Talibanu) a udržať obchod s drogami cez krajinu určitým spôsobom pod turkménskou štátnou kontrolou.

¹ Napriek tomu, že India s Afganistanom priamo nesusedí, má výrazný vplyv na Afganistan. Osobitnou kapitolou je stále rastúci vplyv Číny. V Strednej Ázii významne investovala a v niektorých prípadoch vyvíjala nátlak na stredoázijské krajiny, aby vychádzali v ústrety jej záujmom. Inde Čína využila svoje dobré vzťahy s pakistanskou vládou, aby zakročila proti extrémistom, ktorí sa zamerali na čínskych občanov. Čínske energetické spoločnosti tiež financovali potrebia na export fosílnych palív zo Strednej Ázie s využitím trás vyháňajúcich sa Rusku, ktoré riadi export energií v tejto oblasti. Napr. turkménsko-čínsky ropovod je prvým ropovodom vybudovaným v Strednej Ázii za viac než posledné desaťročie a najväčšou snahou o export energií bez použitia ruských trás.

Uzbecká hranica je kratšia a tamojšia vláda sa usiluje ju mať pod kontrolou. Je však viac znepokojená kvôli hranici Afganistanu s Tadžikistanom, ktorá svojou priepustnosťou vytvára hrozbu pre Uzbekistan. Je toho názoru, že k tomu prispieva postoj Tadžikistanu a Kirgizska, keďže teroristické skupiny (prepojené s miestnymi kriminálnymi klanmi) k nim prichádzajú cez územia oboch týchto krajín.

Všetky stredoázijské republiky považovali operácie ISAF (ISAF - International Security Assistance Force) za pozitívne a aspoň na začiatku verili, že z toho vzíde pre ich krajiny lepšia bezpečnosť a ekonomické výhody. Lídri v Uzbekistane, Kirgizku, Tadžikistane a Kazachstane boli presvedčení, že zničenie táborov Al-Kájdý (čo považovali za uskutočniteľný cieľ ISAF-u) by zlepšilo bezpečnostnú situáciu.

Uzbekistan a Kirgizsko ponúkli Spojeným štátom prístup k vojenským základňam. Uzbeki boli ochotní riskovať aj nahnevanosť Moskvy za stále sa zlepšujúce vzťahy medzi Taškentom a Washingtonom, zatiaľ čo bývalý kirgizský prezident Askar Akajev bol presvedčený, že národná bezpečnosť jeho krajiny by bola oslabená, ak by sa Uzbekistan stal jediným regionálnym spojencom Spojených štátov.

Kazachstan a Tadžikistan sa cítili príliš obmedzení svojimi vzťahmi s Ruskom, aby spravili podobné ponuky, ale o dva roky neskôr (v roku 2004) prezident Rahmon, ktorého krajina už mala ruskú vojenskú základňu, ale žiadnu ruskú hranicu, ponúkol NATO obmedzené práva na letiská. Uzbecko-americký vzťah začína v tom čase chladnúť, vojenská pomoc NATO bola výrazne menšia, než Uzbeki očakávali a čoraz horšia povesť Taškentu ohľadom ľudských práv sa stala terčom kritiky v Spojených štátoch aj Európskej únii. Základňa Spojených štátov v Kirgizsku bola dva razy takmer zatvorená. Raz potom, čo bol prezident Akajev zbavený moci a druhý raz potom, čo v roku 2009 museli Spojené štáty akceptovať výrazný ročný nárast ceny za prenájom a zníženie štatútu základne na tranzitné centrum (čo znamenalo, že jednotky Spojených štátov podliehali kirgizským zákonom).²

Odkedy Kazachstan získal predsedníctvo Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, zvýšil svoju podporu ISAF-u oproti minulosti. Kazachstan predsedal summitu o Afganistane v roku 2010 a je jediným stredoázijským štátom posielajúcim peňažnú pomoc Afganistanu (relatívne malé sumy, vrátane 50 miliónov dolárov na grand na vzdelanie). Kazachovia sa podieľali na misii v Iraku, ale zatiaľ ani Kazachstan ani žiadny iný štát Strednej Ázie neprispel jednotkami do ISAF-u. Vyslanie ženistov do ISAF-u sa v júni 2011 v kazašskom zákonodarnom zbore nepodarilo presadiť.³

² Spojené štáty platia za základňu viac než 200 miliónov dolárov za rok. Pre krajinu s hrubým domácim produktom približne 5 miliárd dolárov znamená tento zisk značnú časť domácich hospodárskych aktivít krajiny. Po zvolení nového prezidenta (a v dôsledku silného nátlaku Moskvy) sa Centrum tranzitných preprav na biškekskom letisku „Manas“ má uzatvoriť v roku 2014. Američania hľadajú náhradu, ktorou sa môže stať uzbecký Khanabád, Američanmi aktívne využívaný do roku 2005. Dôvody vtedajšieho odchodu sú zrejme z jednej i druhej strany zabudnuté a súčasná americká administratíva vysiela signály amerického záujmu o zblíženie.

³ Horná komora kazašského parlamentu (Senát) zamietla návrh na vyslanie vojakov do Afganistanu na pomoc medzinárodnej koalícii pod vedením NATO. Rozhodnutie Senátu zvrátilo májové hlasovanie dolnej komory kazašského parlamentu, ktorá podporila vyslanie vojakov stredoázijskej republiky do Afganistanu na pomoc jednotkám ISAF. Analytici výnimočnú nezgodu pri hlasovaní dvoch komôr kazašského parlamentu pripisujú hrozbám Talibanu, ktorý avizoval odvetné opatrenia, ak sa Kazachstan zapojí do operácie v Afganistane. Výbor pre zahraničné vzťahy, obranu a bezpečnosť odmietol návrh v celom rozsahu a odporučil ho poslať späť na rokovanie do Mazhilisu (dolnej komory parlamentu). In: *Kazachstan odmietol vyslať vojakov do Afganistanu*. [cit. 2011-07-25]. Dostupné na: <http://www.sme.sk/clanok_tlac.asp?cl=5929311>

Čiastočným dôvodom neúčasti stredoázijských jednotiek v ISAF-u je aj skutočnosť, že ich ozbrojené sily sú „následníkmi“ sovietskych síl, ktoré tam bojovali v 80-tych rokoch minulého storočia a tiež preto, lebo boj proti členom etnických skupín výrazne zvyšuje riziko pritiažnutia pozornosti Talibanu na stredoázijské krajiny. Správy o vyslaní uzbeckých jednotiek do Afganistanu výmenou za americkú vojenskú pomoc a bezpečnostné garancie sa ukázali mylné. Návrat generála Ahmeda Rashida Dostúma, ktorý predtým bojoval so Sovietmi a udržal si blízke kontakty s Taškentom, by však mohol viesť v určitej forme k väčšej uzbeckej angažovanosti.

Ako bolo uvedené v úvode, z bezpečnostného hľadiska sú bezprostredne konfrontované záujmy troch susedných štátov Afganistanu – Turkménska, Uzbekistanu a Tadžikistanu. Tieto tri štáty čelia množstvu priamych fyzických hrozieb. Uzbekistan bojuje s domácim terorizmom prerastajúcim do nadnárodných bezpečnostných hrozieb vo forme Islamského hnutia Uzbekistanu (Islamic Movement of Uzbekistan – IMU).⁴ Tadžikistan čelí množstvu bezpečnostných výziev pozdĺž hranice s Afganistanom zo strany militantných skupín ako aj pašerákov narkotík. Hrozbám zo strany pašerákov narkotík čelí aj Turkménsko.

S vyššie uvedenými problémami prameniacimi v Afganistane sú konfrontované aj dve nesusediace krajiny. Kirgizsko čelí početným hrozbám islamistických odbojových hnutí, vrátane IMU. Dokonca aj Kazachstan je konfrontovaný (hoci v menšej miere než ostatné štyri krajiny) s militantnou regrutáciou (KIMMAGE, D., 2004).

V centre nadnárodného terorizmu v Strednej Ázii stojí Uzbekistan. Najznámejšia militantná skupina - IMU známa svojimi aktivitami vo Ferghanskej kotline (husto obývaná oblasť rozprestierajúca sa medzi Uzbekistanom, Kirgizstanom a Tadžikistanom) - síce po smrti svojho vodcu Namangáního a vojenskej porážke v roku 2001 už nemá takú bojovú silu, napriek tomu sú známe jej aktivity predovšetkým v severozápadnom Pakistane. Tvorí základ mnohých ďalších islamistických sietí v regióne, vrátane Únie islamského džihádu (Islamic Jihad Union – IJU), ktorá je zapletená do viacerých teroristických incidentov v Strednej Ázii a Európe. Prvenstvo si však zachováva IMU, ktoré bolo v posledných dvoch dekádach hnacou silou občianskych nepokojov v postsovietskej Strednej Ázii a bolo účastníkom vojny v Afganistane na strane Talibanu. IMU sa hlási k zodpovednosti za povstalecké útoky najmä v severnom Afganistane a podozrivých militantov tohto hnutia pravidelne zatýkajú v severnom Tadžikistane. IJU sa sústreďuje viac na Pakistan, aj keď ich členovia boli identifikovaní a zatýkaní dokonca až v Nemecku.

Problémy s islamským extrémizmom sa nevyhli ani Kirgizsku, hoci vzhľadom na búrlivý vývoj v krajine v posledných rokoch sa ťažko definuje jeho skutočný vplyv. Zatiaľ čo kirgizská vláda jednoznačne považuje islamizmus za vážne nebezpečenstvo, odborníci sa vyjadrujú opatrnejšie (KRAJČÍKOVÁ, J., 2007; JUZA, P., 2012).

Ani Tadžikistanu sa nevyhli hrozby vojnového konfliktu v Afganistane, aj keď tieto hrozby sú často nadhodnotené. Najaktuálnejším chronickým problémom pozdĺž afgansko-tadžickej hranice boli utečenci unikajúci z bojov v Afganistane. Koncom roka 1992 (tzn. v období, keď sa v Afganistane rúcal komunistický režim prezidenta Nadžibuláha) približne

⁴ Korene hnutia siahajú do začiatku 90. rokov, keď jeho budúci členovia fungovali pod hlavičkou uzbeckej vetvy Strany islamskej obrody (IRP, Islamic Renaissance Party). Pretože IRP odmietla požiadavku na vytvorenie islamského štátu v Strednej Ázii, uzbecká odnož zo strany odišla a založila hnutie Adolat (Spravodlivosť) s cieľom vytvoriť kalifát revolučnou cestou a zvrhnúť režim I. Karimova. V roku 1992 bola oficiálne zakázaná. IMU si vytvorilo vzťahy s tadžickými militantmi a uzbeckými a kirgizskými občanmi v oblasti Ferghany. Od roku 2000 bojovalo po boku Talibanu v severnom Afganistane (neskôr, keď na Afganistan zaútočili Spojené štáty ušli, na Federálne spravované kmeňové územia v Pakistane). Bližšie pozri: HORÁK, S. *Střední Asie mezi Východem a Západem*. Praha: Karolinum, 2005. 259 s. ISBN 80-246-0906-1, s. 29-35.

60 000 Tadžikov ušlo pred občianskou vojnou a hľadalo útočisko v severnom Afganistane (COLEVILLE, R., 1994). Teraz sa smerovanie ľudí otočilo a Tadžikistan zápasí s hospodárskymi a bezpečnostnými výzvami vo forme množstva utečencov, ktorých pobyt nevedia celkom zabezpečiť. Aj keď západní analytici majú tendenciu označovať Tadžikistan za ďalšie centrum islamského terorizmu, toto tvrdenie nezodpovedá realite (BERDIKEJEVA, S., 2008). Hrozba menších bezpečnostných incidentov (napr. v dôsledku pôsobenia afganských militantov) nie je vylúčená. Toto pôsobenie však pre súčasného tadžického prezidenta Emomala Rahmona nebude zrejme pre prežitie jeho autoritárskeho režimu predstavovať výraznejšiu hrozbu.

Turkménske záujmy v dôsledku istého uzatvárania sa krajiny sú ťažšie čitateľné a existuje o nich len veľmi málo informácií. Oficiálne je turkménska vláda neutrálna vo všetkých rovinách. Turkménsko nepochybne má problémy s pašovaním ópia z Afganistanu a je zrejme, že pašeráci sú prepojení na Taliban. Viaceré prípady ozbrojených incidentov za posledné štyri roky medzi ozbrojenými skupinami a turkménskou políciou však súviseli so sociálne ekonomickými problémami krajiny (vo väčšine prípadov sa za islamizmom týchto skupín nájdu aj pašerácke aktivity). Keďže turkménska vláda prísne reguluje informácie, je veľmi zložitá rozpoznať skutočnú podstatu týchto incidentov.

2 Spory o prírodné zdroje

Štáty Strednej Ázie vlastnia významné prírodné zdroje, ktoré ešte len v posledných dvadsiatich rokoch začali využívať. Ide pritom o obrovské zdroje energií, ale aj iné nerastné suroviny. Vzťahy v regióne sú preto často determinované vývojom stabilnej infraštruktúry pre export týchto zdrojov a pretrvávajúce bezpečnostné problémy často odsúvajú na vedľajšiu koľaj. Pričom ako keby sa zabúdalo, že jedno podmieňuje druhé.

Turkménsko vlastní jedno z najbohatších svetových nálezísk zemného plynu a od polovice 90-tych rokov západné energetické spoločnosti hľadajú cesty, ako ho exportovať bez použitia ruských plynovodov (ktoré sú z politických dôvodov nie vždy veľmi spoľahlivé). Niektorí autori energetických riadiacich programov, ale aj konšpirační teoretici sú presvedčení, že konflikt v Afganistane zapríčinilo zabezpečenie exportných práv turkménskeho plynu. Radi by videli potrubia potrebné na export turkménskeho plynu na juh alebo východ. Turkménsky energetický projekt nazvaný TAPI má s týmto veľa dočinenia. Jeho trasa vedie z Turkménska, južne cez Afganistan, potom východne do Pakistanu a ďalej do Indie (odtiaľ pochádza skratka TAPI). V tomto smere o TAPI prejavila záujem v minulosti americká ropná spoločnosť Unocal a dnes je v stredobode pozornosti Asia Development Bank. Pokiaľ pretrvávajú boje v južnom Afganistane je malá pravdepodobnosť, že TAPI bude dokončený; napriek tomu je projekt dôležitý pre dlhodobé záujmy Turkménska v oblasti exportu energií.⁵

Energetické záležitosti dominujú aj v diskusiách na vysokej úrovni medzi krajinami Strednej Ázie a Afganistanom. V roku 2009 začal Uzbekistan zásobovať elektrinou Kábul v rámci projektu s rozpočtom 250 miliónov amerických dolárov na využitie vodných elektrární v Strednej Ázii a dodávkach elektriny smerom na juh. Pred touto dohodou mal Kábul elektrinu

⁵ Problém TAPI spočíva v tom, že jeho možné spustenie by úplne znemožnilo kontrolu turkménskeho plynového exportu ruskou spoločnosťou GAZPROM. Dlhý čas sa export turkménskeho plynu na veľké zahraničné trhy (vrátane európske) mohol realizovať len s využitím ruského tranzitu, v rámci čoho mohla ruská strana Turkménsku diktovať cenovú politiku. V posledných rokoch podniká Ašchabad značné úsilie na vybudovanie alternatívnych exportných trás (plynovody: Turkménsko – Uzbekistan – Kazachstan – Čína a Turkménsko – Irán). Obe trasy nemôžu byť z rôznych príčin zaradené do európskeho projektu Nabucco (výsledok riešenia diverzifikácie dodávok plynu do krajín EU), avšak TAPI, ako aj transkaspická trasa, je v tomto ohľade oveľa perspektívnejší.

približne len tri hodiny denne. Význam Uzbekistanu v spojitosti s distribúciou energie však mal aj svoje riziká. Súvisí to so sklonom Uzbekistanu k ukončeniu zmlúv, ktoré považuje za nevýhodné, alebo v prípade zvýšenej kritiky za porušovanie ľudských práv.⁶ Akýkoľvek štát (vrátane Afganistanu) nebude zrejme akceptovať energetickú závislosť od nespoľahlivého partnera.

Tadžikistan trpí chronickým nedostatkom energií a uzbecká vláda prekazila niekoľko zámerov týkajúcich sa nákupu energie z Turkménska (elektrické vedenie by muselo prechádzať cez územie Uzbekistanu). V záujme zmiernenia týchto nedostatkov je pre Tadžikistan najlepšie stavať na dokončení problémovej hydroelektrárne Roghun. Konštrukčné práce začaté v roku 1976 išli do útlmu, keď Sovietskemu zväzu a potom aj Tadžikistanu neustále dochádzali peniaze na dokončenie stavby. V roku 2009 sa Irán stal najnovším investorom, aj keď sa objavili otázky, koľko pozitív to prinesie. Irán sa postupne stáva jedným z najväčších investorov v Tadžikistane. Ešte v roku 2010 analytici vyjadrovali otvorený skepticizmus ohľadom vízií týkajúcich sa dokončenia vodnej nádrže a výroby energie. Aj Uzbekistan stavbu ostro kritizoval tvrdiac, že to poškodí životné prostredie a bude to mať negatívny dopad na pestovanie bavlny pozdĺž rieky Amu Darya.

Tadžikistan zároveň pripravuje plány na transmisiu energie krížom cez Afganistan. Majú rôzne formy: jeden návrh hovorí o výstavbe prenosového vedenia z Roghunu do Iránu cez Mazar-i-Sharif a ďalší plánuje trasu cez Kunduz do Kábulu a Jalalabadu. Vzhľadom na pretrvávajúce tadžické problémy s internou dodávkou elektriny nie je jasné, ako to podporí projekt takého masívneho exportu elektriny. Grant od Asian Development Bank naznačuje záujem medzinárodných investorov (Asian Development Bank, August 16, 2010). V týchto súvislostiach sú rozhodne zaujímavé informácie zo summitu v Soči 18. augusta 2010, venovanému problémom Strednej Ázie, na ktorom sa zúčastnili zástupcovia Ruska, Afganistanu, Tadžikistanu a Pakistanu. Účastníci práve tu vyjadrili zámer vytvorenia systému prenosu elektrickej energie z Tadžikistanu do Afganistanu a Pakistanu (CASA-1000) a tiež v ďalších spoločných projektoch v oblasti energetiky a rozvoja dopravnej infraštruktúry.

Okrem zdrojov energie však tento región čelí vážnemu problému, ktorý sa týka nelegálnej ťažby a exportu ostatných prírodných zdrojov. Najkritickejšia je situácia v Afganistane, kde veľa ilegálnych skupín žije z ťažby, zberu a exportu prírodných zdrojov rôzneho druhu. Z pohľadu životného prostredia je najdevastujúcejšia ťažba dreva. Prieskum UNEP-u (United Nations Environment Program – Program Spojených národov pre životné prostredie) v roku 2003 ukázal, že takmer 50 percent lesného porastu v severovýchodnom Afganistane bolo zničených a lesy a háje boli zdevastované po celej krajine (Switzerland: United Nations Environment Programme, 2003). Drevo sa priamo exportuje do Pakistanu (a v menšej miere aj do Iránu). Tesári pracujúci s afganským drevom exportujú svoje výrobky na sever do Strednej Ázie. V Afganistane vlastní všetky prírodné zdroje v krajine štát. Slabá vládna administratíva však nedisponuje nástrojmi, ktoré by jej dali možnosť kontrolovať prístup, kvóty ťažby alebo aspoň katastrálne územia na využitie miestnymi komunitami. Takže dopyt v Strednej Ázii poháňa ilegálnu ťažbu.

Otázka prístupu k vode predstavuje ďalší kľúčový problém využívania regionálnych zdrojov. Tadžikistan vlastní obrovské zásoby vody (takmer 40 percent celkových zásob v regióne) a verí, že voda je kľúčom k jeho ekonomickej budúcnosti. Čelí tiež sporom s každým zo susedných štátov pre práva na vodu. Plány rozšíriť tadžické vodné elektrárne čelia rastúcej dôraznej opozícii z Uzbekistanu, ktorý sa obáva, že Tadžikistan zabrzdí dodávky vody k ich rozsiahlym poliам bavlny. Komplikácie v uzbecko-tadžických sporoch o vodu môže zvýšiť aj Afganistan. Napriek dohode z roku 1946 medzi vládami kráľa Zahira Shaha a Sovietskym zväzom povolujúcej Afganistanu využívať 9 miliónov m³ vody ročne z rieky Pjanj, ktorá

⁶ Príkladom je uzbecký Khanabád, kde mali Spojené štáty leteckú základňu, ktorú museli v roku 2005 opustiť za kritiku dodržiavania ľudských práv v Uzbekistane.

oddeľuje Tadžikistan a Afganistan a jej prítoku Amu Darya, Afganistan využíva len 2 milióny m³ ročne. Je otázne, ako veľmi by mohlo plné využívanie vody z rieky ovplyvniť obe krajiny, ale vzhľadom na rastúci dôraz na dodávky vody v Strednej Ázii a prístupu k vode je pravdepodobné, že tieto dopady by boli extrémne a spustili by prudkú odozvu z Tadžikistanu a Uzbekistanu.

3 Slabé štáty a nadnárodná zločinnosť

Problémom, ktorý svojím spôsobom zjednocuje všetky post-sovietske štáty Strednej Ázie sú v tomto regióne početné zločinecké siete, z ktorých má veľa nejaké prepojenia na Afganistan. Tieto prepojenia siahajú až ďaleko za Strednú Áziu, majú dopad na obyvateľstvo v Iráne, Číne, Rusku a Európe. Najbežnejšia forma nadnárodného zločinu v tomto regióne je pašovanie narkotík, ale sú tu taktiež problémy prameniace z obchodovania s ľuďmi a iné formy ilegálnych zdrojov pašovania.

Pašovanie narkotík sa stalo také intenzívne a dôsledky v regióne sú také nepriaznivé, že Rusko začalo verejne obviňovať Spojené štáty z úmyselnej snahy poškodiť ich záujmy tým, že nerobia dost' pre zastavenie pašeráctva. Viktor Ivanov, riaditeľ Ruskej služby pre kontrolu narkotík, opakovane žiadal NATO o zásah proti pestovateľom ópia v Afganistane a fyzické zničenie polí, kde rastie (tejto stratégie sa NATO vzdalo, lebo ju považovalo za neefektívnu a kontraproduktívnu). „Produkcia ópia v Afganistane vzrástla 40-násobne od začatia vojenských ťažení NATO v roku 2001.“ Uviedol vo svojom prejave v marci pre Nemeckú spoločnosť pre zahraničnú politiku v Berlíne (NICOLA, S., 2010). Rusko má dôvod znepokojovať sa kvôli tejto problematike, nakoľko nedávne štatistiky hovoria, že každý deň umiera asi 80 Rusov v dôsledku drog a ročne si táto daň vyberá až 30 000 ľudí (*RIA Novosti*, June 16, 2010). Rusko má dnes najväčšiu spotrebu heroínu na osobu, dva milióny ľudí sú závislí od drog. Štvrtina celkovej afganskej produkcie heroínu prichádza do federácie cez stredoázijské krajiny. Štatistiky zverejnené Úradom OSN pre drogy a kriminalitu (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC) hovoria, že ročne zomrie v krajinách NATO 10 000 ľudí na predávkovanie drogami. Ivanov označuje hrozbu drog v Afganistane za strategickú a dokonca obhajuje vybudovanie ďalšej ruskej vojenskej základne na území Kirgizska. Rusko v snahe odrezat' prílev drog pokračuje ďalej a ohlásilo plány na zvýšenie spolupráce pri riešení protidrogových opatrení. Moskva z týchto dôvodov napr. zvažuje návrat tisícov pohraničníkov na tadžicko-afganskú hranicu.

Uzbekistan je učebnicovým príkladom toho, ako sa stať obeťou drogového obchodu. Medzi odborníkmi na túto oblasť sa však objavujú názory, že aj sama vláda z toho profituje prostredníctvom neformálneho zapojenia do obchodovania. Väčšina ópia exportovaného na sever smeruje cez Tadžikistan v takých množstvách, že bez zapojenia oficiálnych štruktúr moci by to nebolo možné.

Drogy nepochádzajú iba z Afganistanu a ich ohromných makových polí. Jeho pestovanie je prekliatím celého regiónu. Pestovanie maku sa venujú tiež farmári kirgizského vidieka. Počas politickej vzbury v Kirgizsku v roku 2005 sa veľa farmárov verejne uchýlilo k pestovaniu ópia, ako spôsobu vyrovnávania sa s vážne zníženým príjmom z turizmu. Aj Kazachstan čelí rastúcim problémom, pretože miestne pašerácke skupiny majú evidentne náskok pred tamojšou políciou. Zatiaľ nikto nespočítal koľko drog pašovaných cez Kirgizsko a Kazachstan je vypestovaných na domácej pôde a koľko z toho vypestovali v Afganistane. Každoročne Uzbekistan a Tadžikistan skonfiškujú čoraz väčšie množstvá ópia pašovaného cez hranice s Afganistanom. UNODC však uvádza, že tieto množstvá sú len zlomkom z celkového obchodu s opiom v regióne. Ohromné množstvá ópia konfiškujú najmä Tadžikistan, a to hlavne kvôli relatívnej dezorganizácii pašerákov, ale čiastočne aj preto, lebo tadžická vláda sa zjavne veľmi snaží o zastavenie obchodu.

Ohromné množstvá ópia z Afganistanu sú pašované cez niektoré najväčšie kazašské mestá a tých pár konfiškácií drog (aspoň v porovnaní s Tadžikistanom) udržuje obchod mimo stredobodu pozornosti. „Existuje množstvo kombinácií, ako sa drogy a zbrane vymieňajú medzi náboženskými militantnými skupinami a ich náprotivkami v oblasti Strednej Ázie a Afganistanu,“ vysvetľuje výskumníčka Erika Maratová z Univerzity Johna Hopkinsa vo svojom prieskume organizovaného zločinu v Strednej Ázii z roku 2006 (TOWNSEND, J., *China and Eurasia Forum Quarterly* 4, no. 1, 2006). Pretože presadzovanie zákona v týchto krajinách nemôže zvládnuť taký objem sofistikovaného zločinu a teroristických skupín, operujú relatívne beztriestne. Do celkového obrazu tejto drogovej problematiky patrí aj Turkménsko. O tejto krajine sa často hovorí ako o hlavnej pašeráckej trase, ale dôveryhodné informácie je v dôsledku uzatvárania sa krajiny voči vonkajšiemu svetu zložitá získať.

Všetky stredoázijské štáty participujú na Parížskej iniciatíve, ktorá prostredníctvom OSN a tzv. Dúhovej stratégie bojuje proti obchodovaniu a konzumu afganských opiátov.⁷ Napr. Turkméni hrajú vedúcu úlohu v „Iniciatíve Kaspického mora (fialová)“, ktorá zahŕňa riadenie hraničnej problematiky turkménsko-afganskej aj iránsko-afganskej hranice. Kazachovia vytvorili priestor pre nedávno zorganizované Centrum stredoázijských regionálnych informácií a koordinácie pre zdieľanie spravodajstva, čo zahŕňa všetkých päť stredoázijských krajín ako aj Rusko a Azerbajdžan. Iniciatíva „Bezpečnosť hraníc Strednej Ázie (žltá)“ sa zameriava na posilnenie presadenia miestnych zákonov a obmedzenie toku drog do Ruska.⁸

V oblasti obchodovania s ľuďmi stojí v centre pozornosti Afganistan. V tomto smere existuje medzi zločineckými skupinami Iránu, Pakistanu a Afganistanu spolupráca a participujú na nej aj krajiny Strednej Ázie. Podľa Ministerstva zahraničných vecí Spojených štátov je Afganistan hlavnou destináciou žien unesených z Tadžikistanu, kde ich sexuálne zneužívajú. Kirgizsko v posledných rokoch získalo zlú povest' za nezákonné aktivity pri obchodovaním s ľuďmi (RASULOVA, A. *Eurasianet.org*, 28. jún 2004)

Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že konflikt v Afganistane je katalyzátorom regionálnej zločineckej siete. Inštitucionálna slabosť štátov Strednej Ázie (okrem Kazachstanu) uľahčuje organizovaný zločin a robí ho výnosným.

4 Sú etnické problémy skutočným problémom Strednej Ázie?

Aktivity uzbeckých militantov v globálnom džiháde, afganský konflikt a viaceré bezpečnostné incidenty v Strednej Ázii naznačujú etnické prepojenia na určité bezpečnostné problémy. Niektorí zahraničnopolitickí analytici sú presvedčení o tom, že etnické sympatie smerujú politiku režimov Strednej Ázie k Afganistanu. Martha Brill Olcott z Carnegieho nadácie pre medzinárodný mier (Carnegie Endowment for International Peace) tvrdí, že „bezpečnostné kalkulácie Tadžikistanu vytvára skutočnosť, že Tadžici sú druhou najväčšou

⁷ Pod záštitou UNODC vznikla v roku 2003 tzv. Parížska iniciatíva na podporu koordinovaných opatrení proti drogovým aktivitám v Afganistane. V poslednom čase odborníci upozorňujú na nepopulárnosť dúhového symbolu v Afganistane, kde ľudia zistili, že pre Západ je dúha symbolom homosexuálov. Je teda otázne, či v súvislosti s takou závažnou problematikou ako je boj s drogami, je vhodné používať takúto symboliku a terminológiu (pozn. autora).

⁸ Podrobnejšie údaje v dokumentoch: *World Drug Report 2010*. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). United Nations Publication Sales No. E.10.XI.13. 313 s. ISBN: 978-92-1-148256-0; *Illicit Drug Trends in the Russian Federation 2008*. THE PARIS PACT INITIATIVE. A partnership to counter traffic in and consumption of Afghan opiates. UNITED NATIONS. *Office on Drugs and Crime*. Regional Office for Russia and Belarus. 24 s. Dostupné na: <http://www.unodc.org/documents/regional/centralasia/Illicit%20Drug%20Trends%20Report_Russia.pdf>

etnickou komunitou v Afganistane.“ (OLCOTT, M. BRILL, 2010, s. 53) Keďže opozičné skupiny z každej krajiny po minulé desaťročia občianskych vojen hľadali útočisko v tej druhej krajine, nadobudli tieto štáty určitý druh etnickej solidarity. Počas tadžickej a afganskej občianskej vojny opozičné skupiny z každej krajiny hľadali bezpečný prístav recipročne za medzinárodnou hranicou na rieke Piandž.

Aj keď si rôzne tadžické milície v Tadžikistane a Afganistane vytvorili za posledných dvadsať rokov vzťahy, bolo by prehnané tvrdiť, že etnická solidarita určuje plány tadžickej vlády. Z historických dôvodov sa prezident Rahmon cíti skôr ohrozený separatizmom (tadžická krvavá občianska vojna v 90-tych rokoch minulého storočia zahŕňala separatistické tendencie). Uznávaný odborník na oblasť Strednej Ázie Thomas Barfield upozorňuje na dôležitú skutočnosť, že vnímať etnickú spriaznenosť v Afganistane rovnako ako by sa skúmal etnický nacionalizmus v oblasti napríklad Balkánu, by bolo chybou, pretože identita jednoducho nefunguje v Strednej Ázii tak, ako funguje v Európe (BARFIELD, T. 2005).

Zámery Tadžikistanu v Afganistane ostávajú relatívne neutrálne. Krajina nemá záujem napomáhať destabilizáciu vlády Hamída Karzaja, ale ak sa Afganistan rozdelí na otvorene súperiace etno-náboženské a etno-politické zoskupenia, Tadžikistan sa bude usilovať využiť výhodu tadžickej minority v Afganistane. Je pravdepodobné, že tadžická vláda ostane obozretná voči Afganistanu, v ktorom by dominovalo paštúnske etnikum.

Uzbecká vláda vo vzťahu k Tadžikistanu nepovažuje etnicitu za hlavný faktor určujúci ich bezpečnostnú situáciu voči Strednej Ázii. Od invázie Spojených štátov do Afganistanu uzbeckí militanti boli spájaní s bombovými sprisahaniami v Nemecku, útokmi v Taškente, a možno aj s vnútropovstaleckým konfliktom vo Waziristane. Špecifická etnicita IMU zrejme nehrá takú rolu ako skutočnosť, že smeruje svoje aktivity proti Uzbeckému štátu.

To neznamená, že etnicita nezohráva svoju úlohu v názore každej krajiny na Afganistan. Napríklad existuje dôkaz určitého prepojenia medzi uzbeckou vládou a Abdulom Rašidom Dóstumom, vodcom afgansko – uzbeckej Džunbišskej milície. Koncom 90-tych rokov minulého storočia *Džumbiš-e millí*⁹ výrazne dominovalo severu Afganistanu. Naproti tomu tadžická vláda zrušila prepojenia na Šura-i-Nazar, skupinu mudžahedínov založenú Ahmedom Shahom Massoudom¹⁰ koncom 90-tych rokov počas bojov proti Talibanu. Žiadna z týchto krajín nemá objektívny dôvod obchodovať s niektorou zo skupín, okrem etnicity.

⁹ V oblastiach na severe Afganistanu dominoval od roku 1992 bývalý uzbecký generál komunistického vládneho vojska A. Dóstum, zakladateľ tzv. Národného hnutia (*Džumbiš-e millí*). Disponoval najpočetnejšou a najlepšie vyzbrojenou armádou o sile 120 000 mužov. Na severe krajiny tak v roku 1993 vznikla prakticky nezávislá republika s vlastnou samosprávou. Nebola síce samostatným štátom, ale získala si medzinárodné postavenie. Uznali ju stredoázijskí susedia (Turkménsko, Uzbekistan a Tadžikistan), ale aj Pakistan, Irán, Turecko a Saudská Arábia, ktorí v nej otvorili konzuláty. Svoju misiu tu mala aj Organizácia spojených národov. Tento svojrázny útvar prosperoval aj hospodársky a mal až do menovej reformy v roku 2002 i vlastnú menu – *džumbiší*.

¹⁰ Poľný veliteľ Ahmed Shah Massoud, prezývaný tiež Lev z Pandžíru, bol jeden z najznámejších vojenských náčelníkov a legendárny hrdina protisovietskeho odboja. Ako prvý obsadzoval Kábul, spojil sa s jednotkami bývalého vládneho vojska a v Hekmatjárovej dočasnej vláde zaujal pozíciu ministra obrany. Neskôr spolupracoval s ozbrojenými uzbeckými milíciami, na čele ktorých stál bývalý prosovietsky generál Abdul Rašíd Dóstum. Ako predstaviteľ tretej najpočetnejšej etnickej skupiny prebehol so svojimi jednotkami k mudžahedínom a ovládol veľkú časť územia na severe krajiny. S premiérom Hekmatjárom nemal dobré vzťahy, naopak s generálom Dóstumom sa priatelil a vytvorili spolu voľnú opozičnú koalíciu.

5 Severná distribučná sieť a vojna v Afganistane

Politickí lídri vo všetkých piatich krajinách si uvedomovali riziká, ako aj možné výhody, spojené s účasťou na koalíčných aktivitách v Afganistane. V podstate tu bola ochota spolupracovať, aj keď tu stále fungovala akási „brzda“ možného dopadu tejto spolupráce na vzťahy týchto post-sovietskych republík s Ruskom. Konkrétne Uzbekistan, Tadžikistan a Kirgizsko prenajali svoje letiská NATO. Používané sú však už len letiská Kirgizska, hoci ISAF (International Security Assistance Force) obmedzene využíva komerčné letisko Dušanbe v Tadžikistane. Uzbekistan, Kazachstan a Tadžikistan majú významné miesto v transportoch nesmrtiaceho vojenského vybavenia pomocou novej Severnej distribučnej siete. Turkménsko, ktoré ide cestou zahraničnej politiky na základe „pozitívnej neutrality“, neposkytuje priamu podporu vojenským operáciám ISAF-u, ale povolilo transport humanitárnych nákladov a garantuje obmedzené prelety a núdzové pristátia lietadiel koalície.

Severná distribučná sieť (The Northern Distribution Network – NDN) bude ovplyvňovať vzťah post-sovietskej Strednej Ázie a Afganistanu, aj keď dnes je ťažké odhadnúť, akú formu tento vzťah nadobudne. NDN je výsledkom série dohôd medzi Spojenými štátmi a krajinami Kaukazu, Strednej Ázie a Ruska o preprave zásob železničnou alebo nákladnou dopravou do Afganistanu. Ako výsledok niekoľkoročných bilaterálnych vyjednávaní medzi Spojenými štátmi a každou krajinou, ktorou cesty vedú, NDN má slúžiť dvom veciam – najdôležitejšie je zabezpečenie alternatívy lodnej prepravy zásob do Afganistanu cez Pakistan (kde konvoje so zásobami pravidelne prepadajú). Spojené štáty sa netaja tým, že NDN má poslúžiť aj na „otvorenie komunikačných trás“ v Strednej Ázii. Inými slovami, zatiaľ čo sa NDN sústreďuje na zásobovanie vojny, pripravuje spustenie obchodných režimov a podnietenie politickej liberalizácie. Centrum pre strategické a medzinárodné štúdie označilo realizáciu tohto zámeru za „modernú hodvábnu cestu“. Pokiaľ čitateľ získava dojem, že za tým všetkým treba hľadať americké obchodné záujmy, nie je ďaleko od pravdy.

Veľmi úspešne využíva NDN Kazachstan, najmä na „pozdvihnutie svojho afganského profilu“. Okrem absolútneho poskytovania tranzitných práv, ako je to v prípade väčšiny krajín Strednej Ázie, kazašská vláda uzavrela dohodu so Spojenými štátmi, v rámci ktorej zásobovali podporným materiálom jednotky smerujúce v posledných dvoch rokoch do Afganistanu. Na rozdiel od Uzbekistanu, ktorý sa pokúša obmedziť svoje koncesie maximalizovaním nájomného pre Spojené štáty (podobne ako Kirgizstan v Manase), zdá sa, že Kazachstan sleduje väčší cieľ – tým, že bude aktívnejší vo vojne v Afganistane. Možno to nie je náhoda, že nárast v pozemnom transporte kazašského tovaru jednotkám NATO robí Uzbekistan ako tranzitné miesto ešte dôležitejším; takáto kalkulácia zrejme stojí za uzbeckou rezervovanou reakciou na NDN.

Pre úplnosť treba doplniť, že úspech NDN je pre zainteresované stredoázijské krajiny len zlomkom ich pôvodných predstáv. Kirgizsko, Tadžikistan a Uzbekistan dúfali, že krajiny ISAF budú zabezpečovať svoje jednotky v Afganistane prostredníctvom zásob nakúpených v regióne Strednej Ázie. Nič z toho sa nerealizovalo najmä preto, lebo americká armáda nemala žiadny záujem o zmenu v procese zaobstarávania tovaru a služieb.

6 Staronové zdroje nestability a rušivé regionálne hrozby

Islamizmus a s tým spojené bezpečnostné hrozby a drogová problematika (oboje veľakrát v rézii nadnárodných zločineckých štruktúr), hospodárske a ekologické problémy (napriek obrovskému prírodnému bohatstvu v celom regióne) spojené s endemickou korupciou a autoritárstvom štátnych štruktúr, čoraz dominantnejšie spory o vodu a hraničné spory komplikované etnickou problematikou v oblasti: tak by sme mohli v jednej vete sformulovať podstatu, z ktorej pramení nestabilita v oblasti a ktorá komplikuje jej ďalší rozvoj.

Čo by sme mali zrejme zdôrazniť je fakt, že najväčšou hrozbou a výzvou pre inštitúcie a spoločenské štruktúry v Strednej Ázii bude pravdepodobne štátna represia – a to väčšmi než akákoľvek islamistická hrozba. Bohužiaľ, práve tá bude motivovať ľudí, aby sa pridávali k islamistickým skupinám, ktoré ponúkajú islamské, zdanlivo nenásilné, alternatívy riešenia problémov. Ak členstvo v týchto skupinách dostatočne narastie, je možné, že podkopú akékoľvek regionálne politické a diplomatické riešenia, ktoré sa medzinárodná komunita snaží dosiahnuť.

Ako uviedol geograf Nick Megoran v súhrne niekoľkých verejných výskumov o nebezpečenstve vo forme stredoázijského islamistického extrémizmu, „najostrejší kontrast ... je ohromný rozdiel medzi rozmerom odhadov a vydaných varovaní a nedostatkom prezentovaných podporných dôkazov“ (MEGORAN, N., *Central Asia Monitor* 5, 2000). Nikto netvrdí, že islamizmus nie je problémom v Strednej Ázii, ale pravda je skôr to, že jeho prítomnosť a hrozba sa často zveličujú. Potenciálnou komplikáciou môže byť rastúci vplyv nadnárodných islamistických hnutí solidarity ako napr. Hizb-ut-Tahrir (HuT).¹¹ HuT našlo veľa podpory v prikazovaní pokojného odporu proti autokratickým vládam v Strednej Ázii – vrátane Afganistanu. Vlády Strednej Ázie obviňujú HuT z poburovania a terorizmu.

Uzbecko-kirgizská hranica je už roky spornou témou. Po sérii teroristických bombových útokov v Taškente v roku 1999, uzbecká vláda obvinila z ich spáchaní organizáciu IMU. Jej členovia hľadali útočisko v Kirgizsku, skôr než nakoniec ušli do Afganistanu. Uzbekistan prijal jednostranne mimoriadne opatrenia na nepriechodnosť hraníc. Výsledok, ako tvrdí Megoran, je, že komunity v oblasti okolo uzbecko – kirgizskej hranice sú traumatizované a vzťahy medzi týmito dvoma krajinami sú dlhodobo na nízkej úrovni.

Problémy s hranicami sa opäť vynorili počas masakry v uzbeckom Andijone v roku 2005, v meste blízko mesta Osh v Kirgizsku, kde žije uzbecká majorita. Uzbecké vládne jednotky tam strieľali na dav protestujúcich civilistov a zabili stovky ľudí. Po masakri tisícky ľudí utieklo do Kirgizska. Uzbecká vláda uzavrela hraničné mestá, aby odvrátila tento exodus a kirgizská vláda vrátila späť tisícky ľudí, keď ďalší utekali pred uzbeckou strelbou z guľometov pozdĺž hraníc. Uzbecká vláda označila obe udalosti – zabitie ľudí v Andijone a zatvorenie hraníc – za dôkaz rozširovania islamistických teroristických skupín. Tvrdila, že Andijonský incident vyvolali aktivity organizácie nazvanej Akromiya¹² – hoci následné vyšetrovanie to nepreukázalo.

Ďalšie podobné incidenty počas minulých rokov viedli k uzatváraniu hraníc a zhoršeniu komunikácie na vládnej úrovni medzi obidvomi krajinami. Tieto problémy majú „spoločnú schopnosť“ – vyradiť krajiny Strednej Ázie z aktívnej hry o dobré vzťahy s budúcim Afganistanom. Napriek sľubným náznakom z fungovania NDN, Stredná Ázia sa zdá väčšmi zaujatá vlastnými problémami, najmä keď ide o prežitie každého režimu. Dokonca aj Kazachstan, ktorý sa tu takmer nikdy nespomína, pretože jednoducho nemá tie isté súčasné problémy s hraničnými spormi alebo bezpečnostnými výzvami ako Uzbekistan, Tadžikistan alebo Kirgizstan, sa viac zaujíma o svoju absolútnu dispozičnú tvárou v tvár Spojeným štátom skôr ako Afganistanu.

¹¹ Hizb-ut-Tahrir je radikálna islamistická skupina, majúca svoje korene v 50. rokoch 20. storočia v Jeruzaleme. Usiluje sa o zjednotenie moslimov v jednom kalifáte. Neuznáva volebnú demokraciu a veľa západných výdobytkov považuje za protiislamské. Napriek tomu, že oficiálne svoj revolučný cieľ nespája s násilím, je v mnohých moslimských krajinách (Egypte, Bangladéši, v Strednej Ázii, ale i v Nemecku) postavená mimo zákona.

¹² Podľa uzbeckej vlády mala Akromiya vzniknúť vo Ferghanskej kotline v roku 1996 odtrhnutím od hnutia Hizb-ut-Tahrir. Označila ju za teroristickú organizáciu, zodpovednú za nepokoje v Andijan. Akromiya kritizuje utopickosť cieľa HUT, tzn. vytvorenie jednotného moslimského kalifátu a zasadzuje sa za realistické nastolenie islamského práva na lokálnej úrovni.

Kvôli obrovským záplavám v oblasti rieky Amu Darya, ktorá tvorí hranicu medzi severozápadným Afganistanom a juhovýchodným Turkménskom, turkménski farmári prichádzajú o pôdu. Mnohí prekračujú rieku, ktorá je oficiálnou hranicou, hľadajú pastviny, aby prežili. Stávajú sa obeťami samotných Afgancov, ktorí „predátorských Turkménov“ nechcú. Ale vzájomná nevrávnosť je obojstranná a rovnako nepriateľsky sa správajú voči Afgancom aj turkménski pohraničníci.

7 Očakávané možnosti a limity spolupráce stredoázijských republík s Afganistanom

Medzi dlhodobé, regionálne ekonomické vývojové stratégie, kde stredoázijské republiky vidia priestor na spoluprácu s Afganistanom, je oblasť energetiky. Všetky aktívne participujú na stratégiách pre ekonomickú obnovu Afganistanu. Turkménsko, Kirgizsko a Tadžikistan boli sklamané, že sa hlavné projekty, ktoré by im priniesli výhody, nezrealizovali. Plány prepravy turkmenského plynu do Pakistanu a Indie cez nový transafganský plynovod má stále nedostatok sponzorov (a väčšina tohto plynu teraz pôjde na čínske a juhoázijské trhy). Svetové bankové inštitúcie vyjadrili záujem o vybudovanie integrovaného trhu elektriny pre Strednú a južnú Áziu, na čo mali byť využité obrovské hydroenergetické stanice v Tadžikistane (Roghun) a Kirgizsku (Kambarata), naplánované ešte za sovietskej éry. Žiadna medzinárodná finančná inštitúcia zatiaľ pre tieto projekty však zaistená nebola (prvý z nich pomaly financujú sami Tadžici a Rusi navrhujú kontrakt na výstavbu druhého). Uzbekistan je zainteresovaný na hlavnom železničnom projekte na spojenie severného Afganistanu s medzinárodným železničným systémom.

Samozrejme, že v tomto procese všetky stredoázijské republiky dávajú na pomyselné misky váh svoje ponuky voči medzinárodnej koalícii a svoje záujmy vo vzťahoch s Ruskom. Je otázne, či všetky riziká s tým spojené boli odmenené, ale každý štát si určil limity svojej úrovne participácie. Napríklad Kazachstan ani nezvažoval dať západnej koalícii zariadenia vojenských základní, keďže by to znamenalo nutnosť spraviť tie isté ústupky aj Rusku, čo by bolo pre Kazachstan neakceptovateľné. Turkménsko oficiálne vyhlásilo „pozitívnu neutralitu“ ako svoj dôvod zamietnutia vstupu do Severnej distribučnej siete. V skutočnosti vznikla obava, že takýto vstup by otvoril Rusku dvere k manažovaniu obchodu a prepravy cez ich hranice. Uzbekistan sa snažil vyvážiť svoju zahraničnú politiku, a preto chcel, aby Spojené štáty boli ich hlavným bezpečnostným partnerom, obmedzujúc Rusko (s ktorým Uzbeki nezdediať žiadnu hranicu), v pozícii ich sektoru plynu. Pre Kirgizsko a Tadžikistan bola ekonomická bezpečnosť najrozhodujúcejšia a v oboch prípadoch sa tieto krajiny pokúsili nasledovať tenkú čiaru medzi oponovaním Rusku a hazardovaním s finančnou asistenciou poskytnutou medzinárodnými finančnými inštitúciami.

Počas roka 2009 prejavila ruská strana pri vyjednávaní s Kirgizskom ohotu investovať do dokončenia vodnej elektrárne Kambarata. To bolo zrejme motivujúcim faktorom pre Kirgizsko, aby tlačilo na odchod Spojených štátov z krajiny (podľa všetkého na príkaz Moskvy). Zdá sa, že primárnym cieľom Moskvy bolo skôr dokázať Washingtonu svoj štátut „vrátnika“, než úplný odchod NATO z Kirgizska.

Stredoázijské republiky okrem Turkménska sú všetky členmi Šanghajskej organizácie spolupráce. Pre komplikované dedičstvo stredoázijských republík sa tejto organizácii nepodarilo vypracovať nijaké efektívne pozície pre situáciu v Afganistane.

Rusko by zrejme privítalo, keby mu medzinárodná koalícia garantovala špeciálnu rolu v regióne širšej Strednej Ázie, s možnosťou využiť vedúcu úlohu Moskvy v Organizácii dohody o kolektívnej bezpečnostnej.¹³ Avšak nič nenaznačuje tomu, že by sa ktorákoľvek stredoázijská krajina, vari okrem Kirgizska (ktorého súčasné vedenie by bolo ochotné obchodovať

¹³ V nej sú Kazachstan, Kirgizsko a Tadžikistan aktívnymi členmi (Uzbekistan zmrzil svoje členstvo).

s kľúčovými aspektmi suverenity za stopercentné bezpečnostné garancie), dobrovoľne podvolila takejto politike. Dni, keď Spojené štáty (alebo NATO) a Rusko mohli spraviť dohodu, ktorú by využili voči týmto štátom, sú už minulosťou. Kazachstan sa stal veľmi uznávaným medzinárodným aktérom, Uzbekistan je len o niečo za ním a Turkménsko a Tadžikistan majú takisto multi-vektorové zahraničné stratégie.

Vo väčšine republík sa plánovaný odchod ISAF-u považuje za vážnejšiu hrozbu stability a bezpečnosti než Taliban. Tieto názory vychádzajú z poznania, že afganská vláda vo svojej krajine nevládne. Len málokto z vedúcich predstaviteľov stredoázijských štátov verí, že Spojené štáty udržia svoje jednotky v Afganistane tých 10 rokov, o ktorých sa hovorí, že budú treba na vojenskú porážku kompletnej internej opozície režimu Karzaja. Takisto neveria, že medzinárodná komunita poskytne dosť peňazí na rekonštrukciu Afganistanu.

Je tu opodstatnená obava, že odchod ISAF-u sa uskutoční skôr, než afganská vláda získa dostatok kredibility, aby udržala kontrolu, čo povedie k ďalšej fragmentácii Afganistanu. Táto fragmentácia môže mať rôzne formy. Napríklad ako počas 90-tych rokov minulého storočia, keď frakcie v rámci Afganistanu podporovali opozičné skupiny v krajinách Strednej Ázie (hlavnými destináciami tejto „pomoci“ boli Uzbekistan a Tadžikistan). Ak odchod ISAF-u povedie k extrémnemu roztriešteniu Afganistanu, najmä politickí lídri v Taškente sa obávajú, že sa to prejaví aj na fragmentácii Tadžikistanu. O to viac, keď v posledných mesiacoch prichádzajú informácie o znovuoživení Islamského hnutia Uzbekistanu a jeho aktivitách v afganských provinciách Takhar, Kunduz, Badachšán, Baghlan, Samangan, Batgiz a Faryab.

Stredoázijské republiky oprávnené považujú nestabilný Afganistan za zdroj bezpečnostnej hrozby. Podmienky občianskej vojny priviedli Al-Kájdú do Afganistanu. Náboženské ideológie Al-Kájdý a Talibanu sa síce prelínajú, ale nie až tak, aby tieto dve skupiny zdieľali spoločný záujem na vytvorení globálneho islamského štátu. Al-Kájda dostáva od Talibanu ochranu, pretože financovala jeho akcie. Pre väčšinu afganského Talibanu je Afganistan bez cudzincov ich odmenou za súčasnú angažovanosť v konflikte. Hnutie má však aj radikálov, pre ktorých je domáce víťazstvo odrazovým mostíkom do susediacich štátov. Okrem teroristickej hrozby je Taliban ešte neoddeliteľne spätý s obchodom s drogami. Či už ide o vládne štruktúry, alebo o samotný Taliban, tomuto afganskému fenoménu nakoniec v rôznej miere podľahli všetci.

Tak ako aj Karzajova vláda, aj Taliban sa pokúšal nájsť spojenectvo so zahraničnými investormi, podporujúc pritom tie isté projekty, ako je transafganský plynovod, ktorý predstavoval spôsob vytvorenia infraštruktúry potrebnej na zlepšenie afganského hospodárskeho vývoja. Toto je dôvod, prečo uzbecká vláda aktívne obhajovala vytvorenie medzinárodného rokovacieho mechanizmu, ktorý by všetky zložky afganskej spoločnosti, vrátane Talibanu, priviedol k rokovaciemu stolu.

ZÁVER

Všetky krajiny Strednej Ázie by privítali úspešnú ekonomickú rekonštrukciu a štátnu konsolidáciu Afganistanu. Rovnako by prijali účasť na jeho revitalizácii. Súhlasia s predstavou, že z Afganistanu by mohol vzniknúť obchodný a tranzitný koridor medzi Strednou a Južnou Áziou. V tomto zmysle podporujú viac amerických cieľov jeho súčasnej regionálnej stratégie. Dosiachnutie týchto cieľov by pomohlo ich vlastným záujmom zabezpečiť si alternatívne južné odbytiská pre suroviny a export energie, a čo je dôležité, rozšírilo by to ich autonómiu voči Rusku.

Kvôli svojej blízkosti s Afganistanom tieto štáty podporujú ciele Spojených štátov v obmedzovaní produkcie drog v Afganistane a obmedzovaní šírenia talibanskej ideológie v regióne. Strašiak islamistického extrémizmu mnohí autoritatívni lídri stredoázijských štátov často zneužívajú na potlačanie domácej kmeňovej opozície.

Nakoľko situácia v Afganistane priamo ovplyvňuje ich bezpečnosť, niektoré štáty ako Kazachstan, Turkménsko a Uzbekistan povolili koalícii použiť ich pozemné komunikačné trasy

na prepravu paliva do Afganistanu. Kirgizsko ponúklo aj svoj vzdušný priestor na prepravu vojenských jednotiek a nákladu do Afganistanu. Aj keď sú tieto príspevky neoceniteľné, sú menej podstatné, čo sa týka úsilia afganskej rekonštrukcie. Prejavuje sa tu faktor hľadania rovnováhy medzi podporou západnej koalície a vyhnutím nadmernému odcudzeniu sa Rusku.

Všetky stredoázijské republiky pozorne sledujú situáciu v Afganistane. V ich stanoviskách môžeme nájsť obavy, že zamýšľaný odchod západných jednotiek zvýši ich bezpečnostné ohrozenie. Skutočnosť, že v tomto procese sú v podstate divákmi, ich vedie k fatalizmu, čo sa týka vyhladok koaličného zlyhania v Afganistane.

Stredná Ázia bude figurovať v afganskej budúcnosti. Nebude síce stáť na čele akýchkoľvek regionálnych procesov, ale má šancu byť partnerom pri vyjednávaní spolu so Spojenými štátmi, Iránom, Pakistanom, Čínou a Ruskom. Zo strednodobého hľadiska je však najpravdepodobnejšie, že štáty Strednej Ázie bez opatrného a neustáleho pobádania medzinárodnou komunitou k väčšej asertívnosti, ostanú zavalené vlastnými problémami. Uzbekistan, Tadžikistan a Kirgizstan – tri štáty, ktoré majú najviac v hre vzhľadom na ich skúsenosti s islamskými militantmi v Afganistane – majú vlastné významné vnútorné, spoločenské a ekonomické výzvy a nemôžeme od nich očakávať, že budú hrať hlavnú úlohu – napriek uzbeckému návrhu rozšíriť „6 plus 2 skupinu na „6 plus 3“ (KARIMOV, I. *Press Service of the President of the Republic of Uzbekistan*, March 4, 2008). Na akékoľvek proaktívne zasiahnutie je najlepšie pripravený Kazachstan, ktorý sa teší dostatočnej politickej stabilite a sám deklaruje vyššie regionálne a medzinárodné ambície. Najlepší spôsob, ako zabezpečiť regionálnu podporu pre akúkoľvek dohodu, je začleniť tieto štáty do regionálnych jednaní a dať im jasný podiel v regionálnych bezpečnostných dohodách a stimuly pre ďalší regionálny obchod.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

KNIHY A MONOGRAFIE:

1. BRZEZINSKI, Z. 2001. *Velká šachovnice*. Praha: Mladá Fronta, 2001. 228 s. ISBN 80-204-0764-2.
2. ČECH, Ľ. *Regionálne aspekty a súvislosti medzinárodnopolitického vývoja Afganistanu*. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. 175 s. ISBN 978-80-225-3281-5.
3. EMERSON, M., BOONSTRA, J. 2010. *Into EurAsia: Monitoring the EU's Central Asia Strategy*. Report of the EUCAM Project. EU-Central Asia Monitoring Project (EUCAM); Centre for European Policy Studies (CEPS), Brussels; Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior (FRIDE), Madrid. 143 s. ISBN 978-92-9079-966-5.
4. FALKOWSKI, M. 2006. *Polityka Rosji na Kaukazie Poludniowym i w Azji Centralnej*. Warszawa: Osfodek Studiow Wschodnich, czerwiec 2006. ISSN 1642-4484.
5. HARTOG, M. M.(ed.) 2010. *Security Sector Reform in Central Asia: Exploring Needs and Possibilities*. First published in April 2010. Groningen:The Centre of European Security Studies (CESS) 2010. 124 s. ISBN 978-90-76301-27-3.
6. HODAČ, J. – STREJČEK, P. 2008. *Politika Ruské federace v postsovětském prostoru a střední Evropě*. Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav, 317 s. 2008. ISBN 978-80-210-4721-1.
7. HORÁK, S. 2005: *Střední Asie mezi Východem a Západem*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – nakladatelství Karolinum, 2005. 260 s. ISBN 80-246.0906-1.
8. HORÁK, S. 2008. *Rusko a Střední Asie po rozpadu SSSR.*. Praha: Karolinum, 2008. 226 s. ISBN 978-80-246-1742-4.

9. KHALID, A. *Islam After Communism*. University of California Press: Berkeley, 2007, Post-Soviet Central Asian National Interests in Afghanistan , 241 s. ISBN 978-0-520-24204-3.
10. KŇAZEV, A. A. 2006. *Afganistan i bezopasnost' Central'noi Azii* . Vypusk 3. Bishkek – Kyrgyzstan, Občestvennyi fond Aleksandra Kňazeva 2006. 350 s. ISBN 9789967240445.
11. NARBAJEV, B.N. 2001. *Afganistan i regional'naia bezopasnost'*. Almaty – Kazakhstan: Arys, 2001. 193 s. ISBN 9965447861.
12. PETERS, G. *Seeds of Terror: How Heroin Is Bankrolling the Taliban and Al Qaeda* (New York: Thomas Dunne Books, 2009), 160. Thomas Dunne Books; First Edition edition (May 12, 2009). 320 pages. ISBN 978-0312379278.
13. *World Drug Report 2010*. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). United Nations Publication Sales No. E.10.XI.13. 313 s. ISBN: 978-92-1- 148256-0;

ČLÁNKY V ČASOPISOCH:

1. FOUST, J., (2008). The Battle of Ashgabat: Reporters Jump on False ‘Islamic Militants’ Angle,” *Columbia Journalism Review*, September 19, 2008.
2. MAKARENKO, T., (2001) “Traffickers Turn from Balkan Conduit to ‘Northern Route,’ *Jane’s Intelligence Review* 13, no. 8 (August 2001).
3. MEGORAN, N., (2004). The Critical Geopolitics of the Uzbekistan-Kyrgyzstan Ferghana Valley Boundary Dispute, 1999–2000”. In: *Political Geography*, 23(2004), s. 732.
4. JUZA, P., (2007). Středná Ázia – Terra energetika. Praha: *Respublika*, 2007, s. 6.

ČLÁNKY V ZBORNÍKOVCH:

1. ČECH, L. 2011: Afganistan a Irán – podivné susedstvo. In: *Zborník materiálov z medzinárodnej vedeckej konferencie 11.-12. mája 2011 v Kielcach - Bezpieczeństwo RP w wymiarze narodowym i międzynarodowym*. Kielce: Wyższa Szkoła Handlowa im. B. Markowskiego, 2011. Tom I. ISBN 978-83-89274-81-6. s. 195-202.
2. KHAMZAEVA, A.A. (ed.), 2002. Central'naia Aziaa posle voyny v Afganistane: novyje ugrozy. In: *Materialy meždunarodnoj konferencii*. Almaty: Centr vnešnei politiki i analiza, 27 fevralja 2002. 123 s. ISBN 9965133212.

ČLÁNKY ONLINE:

1. *ADB \$122 Million Grant to Bolster Tajikistan’s Energy Security* (2010). [Online.] In: Trade Asian Development Bank, August 16, 2010. [Citované 27.7.2012.] Dostupné na: <<http://www.adb.org/Media/Articles/2010/13301-tajikistan-energies-projects/>>.
2. *Afghanistan Post-Conflict Environmental Assessment* [Online.] (Switzerland. United Nations Environment Programme, 2003), 11. [Citované 20.8.2012.] Dostupné na: <<http://postconflict.unep.ch/publications/afghanistanpcajanuary2003.pdf>>.
3. *Pyanj River Basin Project*. Asian Development Bank 008, Dostupné na: <<http://www.pyanjriverbasin.org/>>.
4. BARFIELD, T., (2005). Afghanistan Is Not the Balkans: Ethnicity and Its Political Consequences from a Central Asian Perspective. [Online.] In: *Central Asian Studies Review* 4, no. 1 (Winter 2005). [Citované 27.8.2012.] Dostupné na internete: <http://www.cesr-cess.org/pdf/CESR_04_1.pdf>.
5. BERDIKEJEVA, S., (2008). Myth and Reality of Islamist Extremism in Central Asia. [Online.] In: *Eurasia21* (2008) [Citované 28.8.2012.] Dostupné na: <http://www.eurasia21.com/cgi-data/document/files/Islamist_etremism_1.pdf>

6. BLEUER, Ch., (2009) Tajikistan: On the Road to Exaggeration? [Online.] In: *Turan and Iran* (March 1, 2009), [Citované 2.9.2012.], Dostupné na: <<http://turaniran.wordpress.com/2009/03/01/tajikistan-on-the-road-to-exaggeration/>>.
7. COLEVILLE, R., (1994). Rebuilding Socialism. [Online.] In: *Refugees* 98 (December 1, 1994), [Citované 2.9.2012.]. Dostupné na: <<http://www.unhcr.org/3b5421984.html>>.
8. GEBAUER, M., (2007). Islamic Jihad Union Threatens Attacks Outside Germany. [Online.] In: *Spiegel Online International*, September 12, 2007, [Citované 3.9.2012.]. Dostupné na: <<http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,505265,00.html>>.
9. JUZA, P., (2005). Voda v Strednej Ázii: nedocenená časovaná bomba? [Online.] In: *Zahraničná politika, 2005, číslo 6. s. 10-11*, [Citované 3.9.2012.] Dostupné na internete: <<http://www.zahranicnapolitika.sk/pub/users/martin/archiv%202005/6-2005.pdf>>.
10. JUZA, P., (2012) Stredná Ázia a európska bezpečnosť - problém Ferganskej doliny. [Online.] In: *EVROPA RESET*, 13.09.2012. Dostupné na: <<http://www.evropareset.eu/index.php/texty-texty-clanky/97-stredna-azia-a-europska-bezpecnost-problem-ferganskej-doliny>>.
11. JUZA, P., (2008). Energetická bezpečnosť – geopolitická móda, alebo geopolitická nutnosť? [online]. In: *spnz.sk*. [cit. 13.9. 2012]. Dostupné na internete: <<http://www.spnz.sk>>.
12. KAMBIZ, A., (2003). Investing in Tunnel, Iran Nurtures Ambitions in Tajikistan. [Online.] In: *Eurasianet*, July 31, 2003. [cit. 24.7. 2012]. Dostupné na: <<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav080103a.shtml>>.
13. KARIMOV, I., (2008). Address by President Islam Karimov at the NATO Summit. [Online.] In: *Press Service of the President of the Republic of Uzbekistan*, March 4, 2008. [cit. 25.7. 2012]. Dostupné na internete: <http://pressservice.uz/en/content/glava_gosudarstva/#en/news/show/vistupleniya/addresses_by_president_islam_karimov_at_th/>.
14. KIMMAGE, D., (2004). Analysis: Kazakh Breakthrough on Uzbek Terror Case. [Online.] In: *Radio Free Europe/Radio Liberty*, November 15, 2004. [cit. 24.7. 2012]. Dostupné na: <<http://www.rferl.org/content/article/1055882.html>>.
15. KŇAZEV, A., (2011). Afganistan v kontexte “Balšogo Bližnego Vostoka” (orig. *Афганистан в контексте «Большого Ближнего Востока»*). [online]. [cit. 2001-06-20]. Dostupné na: <<http://www.fondsk.ru/news/2011/07/05/afganistan-v-kontekstebolshogo-blizhnego-vostoka.html>>.
16. KRAJČÍKOVÁ, J., (2012). Náboženský problém Ferganskej Doliny. [Online]. In: *E-polis.cz*, 11. listopad 2007. [cit. 16.9. 2012]. Dostupné na: <<http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/206-nabozensky-problem-ferganskej-doliny.html>>.
17. MAKARENKO, T. (2002). Crime, Terror and the Central Asian Drug Trade. [online]. In: *Harvard Asia Quarterly* 6, no. 3 (Summer 2002). [cit. 16.9. 2012]. Dostupné na: <<http://www.asiaquarterly.com/content/view/full/121/40/30> Post-Soviet Central Asian National Interests in Afghanistan>.
18. MARAT, E., (2006). The State-Crime Nexus in Central Asia: State Weakness, Organized Crime, and Corruption in Kyrgyzstan and Tajikistan. [Online]. In: *Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program*, Johns Hopkins University, Joshua Foust 31 October 2006. [cit. 15.9. 2012]. Dostupné na: <http://www.silkroadstudies.org/new/inside/staff/staff_web/erica_marat.htm>.
19. MURRAY, C. (2007). Britain Is Protecting the Biggest Heroin Crop of All Time. [Online]. In: *Daily Mail Online*, July 21, 2007. [cit. 15.9. 2012]. Dostupné na: <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-469983/Britain-protecting-biggest-heroin-crop-time.html>>.

20. NICOLA, S., (2010). Russia Wants Better NATO Anti-drug War. [Online]. In: *UPI*, March 30, 2010. [cit. 15.9. 2012]. Dostupné na: <http://www.upi.com/Top_News/Special/2010/03/30/Russia-wants-better-NATO-anti-drug-war/UPI-29481269975802/>.
21. OLCOTT, M. BRILL (2010). Central Asian Republics. [Online]. In: *Is A Regional Strategy Viable in Afghanistan?* ed. Ashley J. Tellis and Aroop Mukharji (Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 2010). [cit. 13.9. 2012]. Dostupné na: <<http://carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=40760>>.
22. RASULOVA, A., (2004). Kyrgyzstan Struggles to Stop Slave Trade. [Online]. In: *Eurasianet.org*, June 28, 2004, [cit. 10.9. 2012]. Dostupné na: <<http://www.eurasianet.org/departments/rights/articles/eav062904.shtml>>.
23. ROGGIO, B., (2009). Afghan Forces and Taliban Clash in Kunduz. [Online]. In: *Long War Journal*, September 3, 2009. [cit. 10.9. 2012]. Dostupné na: <http://www.longwarjournal.org/archives/2009/09/afghan_forces_and_ta.php>.
24. *Some 80 People Die from Drug Abuse in Russia Every day – Minister*. [Online]. In: *RIA Novosti*, June 16, 2010. [cit. 10.9. 2012]. Dostupné na: <<http://en.rian.ru/russia/20100616/159443005.html>>.
25. STERN, D.L., (2008). Tajikistan Hopes Water Will Power Its Ambitions. [Online] In: *New York Times*, August 31, 2008, [cit. 10.9. 2012]. Dostupné na: <<http://www.nytimes.com/2008/09/01/world/asia/01tajikistan.html>>.
26. SWANSTROM, N., (2003). Central Asia as a Transit Region for Drugs. [Online]. In: *Asia Times Online*, August 28, 2003. [cit. 13.9. 2012]. Dostupné na: <http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/EH28Ag01.html>.
27. TOWNSEND, J. (2006). The Logistics of Opiate Trafficking in Tajikistan, Kyrgyzstan and Kazakhstan. [Online]. In: *China and Eurasia Forum Quarterly* 4, no. 1 (2006). [cit. 10.9.2012]. Dostupné na: <http://www.silkroadstudies.org/new/inside/publications/CEF_archive.htm#February2006>.
28. TYNAN, D., (2009). Uzbekistan: If a Taliban Outpost Falls in Pakistan, Is the Ripple Felt in the Fergana Valley?. [Online] In: *Eurasianet.org*, May 25, 2009, [cit. 10.9. 2012]. Dostupné na: <http://www.eurasianet.org/departments/insightb/articles/eav052609.shtml>.
29. TRILLING, D., (2009). Tajikistan: Rogun Dam a Hot Topic as Tajiks Make It through Another Winter of Shortages. [Online]. In: *Eurasianet*, March 12, 2009, [cit. 10.9. 2012]. Dostupné na: <<http://www.eurasianet.org/departments/insightb/articles/eav031309f.shtml>>.
30. VALI, D., (2002). IMU Movements May Press Tajikistan to Forefront of Security Concerns. [Online]. In: *Eurasianet.org*, April 17, 2002, [cit. 9.9. 2012]. Dostupné na: <<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav041802.shtml>>

KONTAKT

doc. Dr. Ľubomír Čech, CSc.
 Katedra medzinárodných politických vzťahov
 Fakulta medzinárodných vzťahov
 Ekonomická univerzita v Bratislave
 Dolnozemska cesta I/B
 85235 Bratislava
 E-mail: lubomir.cech@euba.sk